

נאמר של נייר

המכנה המשותף התיאטרוני להרצל. קאפקא

ופרויד * שיר במחלקה האורולוגית * אסיר
 בדיסנילנד * האם זה מן הנימוס לשיר נוכח גוויית המת?

נפשות מיצירות של פיודור דוסטויבסקי, קאפקא, קאובי של חצות וטאנגו אחרון בפאריס.

פטר הנדקא יוצר בספרו מארג של גיבורי המערב מקאפקא (גרנור סאמסא) וסארטר (רוקונטין מהבחילה) לאורח אסיר טרי נשוי ואב לילד, העובד בשגרירות ארצו בפאריס ואשר במהלך קבלת-פנים

פטר הנדקא
 נגד מטבעות לשון

שעורכת יגריהוטו לסופר אוסטרי אורח. הוא מסיר מעליו את בגדיו ומזרח את פניו ברוטב בשר. הנפש-הפועלת, גרנור קארשינג, סובל מהזיות של אלימות תוך שהוא מגלה כי אין לחיים משמעות כלל שהי, ועליכן הוא עוזר מטאמורפוזת-הרוח-נחית שבמתלכת הוא קובע: ביכולתן לש" בור את רוחן באותה קלות שבה אתה יכול לשיבור לעצמך רגל.

בספר קיים אלמנט קשוח של פארודיה על סיפור ועל ייעודיה. גיבורו של הנדקא קובע: „אני לא רוצה להיות נפש-פועלת בספרו“, „זה אינו הפרצוף שלי“, „מילים אינו מביעות דבר“.

כמו בספריו האחרים של פטר הנדקא, ובספרים נוספים של סופרים גרמניים בני-דורו, דומה שהוא מצליח להציג את מלחמתה העיקרית של הסיפור ככניעת האנושות למטבעות-לשון ריקניות, ולא נועדו לקדם את האדם אלא לשעבדו. ספר זה ממחיש בפעם נוספת את פיגורה הת-הומי של הסיפור-העבירית העכשווית, ואת אי-אונה להתמודד עם הדריסה ה-לשונית המשתלטת על כל חלקה טובה בחברה הסובבת את הסיפור העבירית.

תרגום

צ'ואנג-טסה

„אילו ידעה העו שהיא עו, היו רגליה מסתכפות זו בזו. אילו ידע הדג שהוא דג, היה שוקע למעמקי הנהר פגוש עי-פרת. העו, הדג, ההר והנהר יודעים עצי-מם בידיעה שאינה יודעת. רק האדם מנסה לידעת/ בידיעה היודעת. על כן אין האדם מצליח לחיות אדם כשם שהעו היא עו, הדג הוא דג, ההר הוא הר, והנהר — נהר.“

כך כתב המלומד הסיני צ'ואנג-טסה (369? - 286? לפני הספירה). המלומדים

היב, תן לי כוחות / וקצת תבונה וכושר. / אני ממש שיכור כמו לוט, / מתשוקתי לאישר...“

באתד משריו, „נשות הצמרת“, מספר אהרונצ'יק באירוניה על „נשות צמרת החברה“ הבודדות ועד שמרתו, „לחזור למוטב כל בחורה שהידררה לחוב“ והוא מפגישן עם שלוש פרוצות האומרות „נודה לכן כמובן, / אם תעזרנה לנו בזה, שלא תתנה חיים“. בשיר אחר הוא מתאר איך „באורולוגית של 'אסף הרופא' ישבו חולים, / כנחת, כמתניות כיניהם משי-חיים. / השיחה נסכה: / מהו הטוב שבי-חיים, / שיאפשר לאנשים להיות מאו-שרים...“ ולקראת סיום השיר, מוסיף אהרונצ'יק: „ידידי, אמר חולה אחד, שלתור המתין: / תדעו, הכי טוב שבי-עולם — היכולת להשתין.“ ובשירו „הטו-בעת“ הוא מתאר נערה יפה טובעת, שהמציל מצילה בהנשמה מפה לפה עד ש„הוא הסתכל בה ארוכות,“ / כולו מוק-סם, איזה פנים, עיניים!! / או פקה את עיניה התכולות / ובקול רוטט אמרה לו: / כלי ידיים...“

לפני כשנה נפטר מהתקף-לב בנו של אהרונצ'יק המציל, הצייר ומבקר-האמנות יואב בראל, והאב מספרו במילים: „אל דאגה, בני, לא אבכה, / הרי הכסתנו זה לזה, / גם כשהלב שותת דם / נתנהג ככני אדם. / אך אספר לך בסוף / זוה קשה, קשה מאד, / לחשוב שישב לא נישגש, / זה כמו להישרף חיים באש. / אהבתי לדבר אתך / והקרנת הומור וחוכ-מה / ולהיפרד ממך / ככה? / עם טפיחה על הכתף. // היה לך טעם מעולה / לכל דבר שנב, יפה, / ציור, פיסול ומנגי-נה, עד שעתך האחרונה. // גם הפרודה האחרונה / היתה הולמת וגאה, / כמו שנהגת כחיים, / כי אלונים מתיים וקו-פים...“

לועזית

פופ-פרוזה

פטר הנדקא, הסופר והמחזאי האוס-טרי שביקר באחרונה בארץ לרגל הצגת מחזהו קאספר והמתגורר מזה שנים בפא-ריס, פירסם את סיפורו רגע של תחושת אחר * בתרגום לאנגלית. גם בספר זה חוקף הנדקא את ערכי ומשמעויות הלשון, אלא שהפעם הוא מחליף את נוף ילדותו האוסטרי-גרמני בנופה של פאריס בשנות ה-70, שהפכה עיר קרתנית שבה הופכת שירת האתמול לכרוזת-הפירסומת של ה-הוזה.

הנפש-הפועלת בסיפרו של הנדקא, גר-גור קאושינג, חולף על-פני גשר מיראבו בפאריס וזוכר בשורותיו של גיום אפוי-לינר: „תחת גשר מיראבו תזרום הפינה / ואהבותי / השומא עלי כי אזכרנה / אך כתום הייסורים השמחות תבאנה // הלילה הולך השעה מומרת / חולפים הימים נפשי נשארת...“.

הנפש-הפועלת רואה פוס-טר ובו בתי-מגורים, „המראה מגשר מי-רכבו, פאריס היא שיר.“ מהרקע של שיר זה, וסיפור „המטאמורפוזיס“ של פרנץ קאפקא והבחילה של ז'אן פול סארטר — יוצר פטר הנדקא המעמת גיבור המגוכר לחברה, וחש בפאריס כ„אסיר של דיסני-לנד“, הנראה כנפש-פועלת שבה מעורבות

A Moment of True Feeling, by Peter Handke, Farrer, Straus & Gireux, 144 pp.

** בתרגומה של לאה גולדברג.

העונשין לקאפקא, לבין פשר החלומות של פרויד.

אם העימות על הבמה בין קאפקא ל-פרויד אומר משהו לצופה ולשוחר התיאטרון העיברי המקורי, הרי מסתבר לו מייד כי מישור „טוב“ אותו. צרכו התיאטרון העיברי עלול לחוש עצמו מרומה מן העובד-דה שיש מחזאים ישראלים החושבים ש-אפשר לתת לקהל-הצופים המקומי סוכר-יות מתוצרת-חוץ ולהתדרר בהן כתור-צרת-הארץ. נשאלת השאלה מה אומרת הנוסחה התיאטרונית: הרצל + קאפקא = קאפקא + פרויד?

החוויה הישראלית

שמורת-טבע

פעם היתה ארץ-ישראל יפה. מהחולות צמחה עיר בשם תל-אביב, שילדיה באו מתוך הים — תל-אביב שהונצחה בספר-רים ובציורים של נחום גוטמן, תל-אביב שקדמה לעיר השקועה בעידן הערפילי. מאז ראשית שנות ה-20 מבלה אהרונ-צ'יק המציל (אהרון בראל) את עיתותיו בחוקי-ימה של תל-אביב, תוך הצלת למע-

אהרונצ'יק בראל „אלונים מתיים זקופים“

לה מ-7000 אנשים מטיביעה וממות. בוחן את חטוורת העיר שצמחה ליד חוף הים שלו.

בגיעו לשנת-חיינו ה-70 החל אהרונצ'יק מחבר שירים. שאותם קיבץ ופירסם החו-דש בספר * המשמש כמראה לדור שנכחד מחופי ורחובות עירו. על הסיבה שהביאה אותו לחבר שירים הוא כותב: „כאשר אדם פורש לגימלאות / והוא נעשה עזוב, ללא סיפוק / וזה סימו ראשון ואת / שהוא זקוק להובי — לעיפוס...“ שריו של אהרונצ'יק נאיביים, ומתעלים בכנור-תם ובפשטותם על שילת-התיחכום המקור-בלת. הוא כותב על ים, שירות, אופק, גופות שרועים בחול, וריח כספ ורם צעיר / מעל ליופי המשלב... הו, אלו

אהרון בראל (אהרונצ'יק) „שירי אהבה לים — שירי אהבה לחיים“, הוצאת אל-פ, 36 עמודים.

תיאטרון

זה מסובב

טרי סאותרן הוא סופר, מחזאי ותסריט-טאי אמריקאי נודע בארצו. סאותרן אינו מפורסם מחוץ לארצות-הברית כסופר ו-מחזאי, אלא כתסריטאי המוניטין שלו עדיין לא הגיע לישראל בצורה גלויה, אלא מבעד הדלת האחורית.

את המוניטין שלו כסופר רכש סאותרן בספרו קנדי (שאותו חיבר בשיתוף עם הסופר מייטון הופנברג). קנדי שהוא סיר-פור גילגולי קנדי של וולטר, בדמות חלילטה בת המחצית השנייה של המאה ה-20 (בגרסה הקולנועית של קנדי יככבו השחקנים מרלון ברנדו, ג'יימס קיבורן ואחרים). סאותרן חיבר גם את התסריט-טים לסרטים כמו דוקטור סטריינג'לאב (או לאו כיצד למדתי לחדול לפחד ולאהוב את הפצצה (האטומית)). הנוצרי הקטום שהוא פארודיה של ישוע בן המאה ה-20, המחיתה קדרת צואה ענקית מעל לשי-קאנו (בכניכובו של רינגו סטאר מהחיפוף-שיות).

מלבד עיסוקיו בפרוזה ובתסריטאות-היי-בר טרי סאותרן עשרות מחזות קצרים, בני מערכה אחת, המוצגים זה שנים רבות ברחבי ארצות-הברית ובריטניה. מחזותיו של סאותרן מעולם לא הועלו בישראל, מאחר שהם נמנים עם התיאטרון החוץ-מימסד האמריקאי. יחד עם זאת, דומה שסיגנון התיאטרון של סאותרן השפיע לפחות על מחזו אחד בדראמה הישרא-לית, וזאת מבלי שהדרמטורגים המקומיים, מומחיי-התיאטרון וכמה מעורכי כתבי-העת הסיפורתיים שמו ליבם לכך.

במחצית שנות ה-60 פירסם סאותרן את מחזהו דירה להשכיר, שבו הוא מעלה על קרשי הבמה פסודו-קאפקא ופסודו-פרויד. עלילת המחזה מתנהלת בדיחתה של הגברת קאפקא המשכירה חדר בדירתה ל„ד“ר זיגמונד פרויד. דייר נוסף בדירה הוא בנה, סופר צעיר ואלמוני, פרנץ

קאפקא + פרויד = הרצל + קאפקא

קאפקא העובד למחייתו כמישפטן. פרויד עוקב אחר מערכת-היחסים המעוותים בין קאפקא לאימו החודנית. קאפקא מתמודד עם זיגמונד פרויד השקפתי המהפכנית בפסיכולוגיה. וכך נוצרת על קרשי-הבמה התמודדות תוקפנית ואלימה בין מושבת-